

Ord om den fromme Legat, der kom fattig hjem fra sin Rejse. Hvad Theodignus angaar, bemærker Bachmann, at ingen af det Navn er at finde i Pavens Kreds; men mon han ikke skulde være identisk med den kendte Kardinalbiskop af S. Rufina Theodewinus, der udfoldede stor Virksomhed som Legat i Tyskland. »Theodignus apostolice sedis legatus« underskriver et Brev 8. August 1139 udstedt paa en utvivlsomt meget vigtig Synode i Lund, hvor han førte Forsædet (Rep. 9). Brevet er kun overleveret gennem Hamsfort, hvorfor Fejlskrivning af Navnet og Udeladelse af Kardinaltitlen ligger indenfor Sandsynlighedens Grænser. I 1134 er Theodewinus netop ikke paa Sendefærd i Tyskland. Hans Tilstedeværelse i Italien i den Sommer, der vilde fælde min Hypothese, kan med det foreliggende Materiale hverken bevises eller modbevises.

Der er Enkeltspørgsmaal nok, og det hele Spørgsmaal om Legaternes Virksomhed i Danmark burde tages op — i sin Begrænsning eller i større Sammenhæng.

Ellen Jørgensen.

Christoffer Valkendorf er, ligesom de fleste fremtrædende Personligheder i det 16de Aarhundrede, sjældent blevet gjort til Genstand for selvstændig Behandling af Historikerne. Siden Rottes og C. E. Sechers Skildringer, henholdsvis fra 1754 og 1869, er han kun behandlet i større Sammenhæng; navnlig kan fremdrages det skarpe Lys, som Troels-Lund kaster paa ham ved at opstille ham som Modsætning til Hovedfiguren i sin »Mogens Hejneson«. Nu har Arthur G. Hassø gennemgaaet hans Liv i en omfangsrig Bog, der af Forf. snart betegnes som »en Biografi«, snart som »et Bidrag til Forstaaelsen af det 16. Aarhundredes sidste Halvdel«. Den sidste Betegnelse er sikkert den korrekte, thi det er næppe muligt paa Grundlag af det sparsomme Materiale at give en virkelig Livsskildring, end sige nogen Karakteristik af Valkendorf. Men det maa overhovedet staa som tvivlsomt for Læseren af Hassø's Værk, om ikke Christoffer Valkendorf er blevet noget overvurderet af de danske Historikere, om han virkelig har været en saa betydelig og særpræget Personlighed, som hidtil antaget.

Hans Indsats i Bergen 1556—60 har længe været kendt og højt vurderet, men naar Regeringen saa pludseligt trak ham tilbage fra halvgjort Arbejde, synes det dog at skyldes noget blandede Følelser derved. Om Valkendorfs følgende Styre paa Øsel dømmer Hassø, at han her havde »vist sine Evner til at kunne handle med Kraft og Konduite«, men rent bortset fra, at det er mer end vanskeligt at trænge til Bunds i den danske Politik i Liv-

land i disse Aar, er det i hvert Fald sikkert, at nogen Succes for Valkendorf blev hans Aar paa Øsel (1561—67) ikke. Bedre gik det i den følgende Tid under de ret kortvarige Ophold i Norge, paa Island og paa Gotland, men det var først, da han 1574 var bleven Rentemester, at han rigtigt var i sit Element. Afsnittet om denne hans Virksomhed er overhovedet det centrale i Hassøs Bog, hele det bevarede Materiale er gennempløjet og meget nyt fremdraget. Men hvori bestaar Valkendorfs store Indsats i Rentekamrets Ledelse? Man ser, at han har fremmet Arbejdstempoet baade hos Renteskriverne og hos Lensmændene, hvorfor det da ogsaa lykkedes ham at faa Personalet i Kamret forøget og Hjælpemidler til Ekspeditionen udarbejdede; dernæst blev Revisionen skrappere, og en planmæssig Afbetaling af Gælden gennemført. Men i dette ligger ikke noget principielt nyt, end sige noget genialt. Hassø erklærer, at Valkendorf »gav Rentemesterstillingen en mere fremtrædende Plads i Statsmaskineriet til 1589«, men han tilføjer i samme Aandedrag, at »det var kun en blot foreløbig Forbedring«. Sammenligner man Valkendorf med en virkelig fremragende Finansminister, som Hannibal Sehested 80 Aar senere, er Forskellen slaaende. Det lykkedes ikke en Gang Valkendorf at skabe et selvstændigt Ekspeditionskontor for Rentekamret, men som hidtil maatte det bruge Kancelliet hertil. Ja, det ses ikke en Gang, om han har haft Blik for Betydningen af en saadan finansiel Selvstændighed, der dog ellers paa samme Tid var gennemført i Østrig og flere andre Steder i Mellem- og Vesteuropa. Paa den anden Side modtager han lejlighedsvis Irettesættelser for Hensynsløshed af sin myndige Konge, ogsaa et Vidnesbyrd om, at han altid var Tjeneren med en Herre over sig.

Søger man saaledes forgæves efter noget genialt i Christoffer Valkendorfs Statsmandsgerning — karakteristisk i saa Henseende er ogsaa det lille Træk, at han ikke, som senere Christian IV, kunde indse Betydningen af, at Oslo efter Branden blev flyttet ind under Akershus' Mure — saa er der dog ingen Grund til at betvivle, at han hører til Reformationsaarhundredets mest fremtrædende danske Personligheder, som Administrator, som Godssamler og som Mæcen for Kunst og Videnskab. I sin Bog har Hassø belyst hans Skikkelse fra alle disse Sider paa Grundlag af et stort, hidtil unyttet Materiale, og han har ud herfra ogsaa været i Stand til at rette en Mængde Fejl, der fandtes hos Forgængerne (om V.s Fødselsdag, Studier, Ansættelse i Kancelliet, Deltagelse i Ditmarskertoget o. s. v., o. s. v.). Bogen er vel ikke et sprudlende og aandfuldt Stykke Historieskrivning, men den viser atter alle dens Forfatters skattede Egenskaber som Forsker. En dansk Forfatter har betegnet

Valkendorfs Livsgerning som »solid Harthugning, lige djærv og ærligt ment i Bergen, paa Gulland, Øsel og i København«. Man kunde bruge lignende Ord om hans sidste Historieskrivers Værk.

Knud Fabricius.

Ved sin tidlige Død 1885 efterlod J. J. A. Worsaae to Memoireværker: Optegnelserne om hans Arbejde ved Rosenborg (væsentlig nedskrevet 1876 og allerede udgivet 1886 af P. Brock) og hans egentlige Livserindringer, der var paabegyndt 1879, men endnu kun omfattede de første 25 Aar af hans Liv (1821—46). Under Titelen *En Oldgranskers Erindringer* er de nu i 1934 blevet udgivet af Victor Hermansen sammen med en Række samtidige Breve fra og til Forfatteren. Bogen er af Fru Lulle Konow, født Worsaae, forsynet med et Forord, hvoraf det fremgaar, at der foreligger en omfattende Samling Breve fra de følgende Aar, og man maa haabe, at ogsaa de vil blive offentliggjorte som en Slags Fortsættelse af den afbrudte Levnedbeskrivelse. Selvom man imidlertid beklager, at Worsaae ikke naaede at skildre de Aar af sit Liv, der maaske vilde interessere mest, er det dog med Fornøjelse man læser »En Oldgranskers Erindringer«. Livligt og elskværdigt fortæller Amtsforsvaltersønnen om sin Opvækst i Vejle, om Provinsbyens Liv, om Egnens Bønder og deres Forhold til Øvrigheden — en patriarkalsk Idyl, der, som det staar for den aldrende Museumsdirektør og Minister, endnu ikke var fordærvet af »det yderliggaaende demokratiske Parti«s Prædiken Had mod Embedsstanden. Konservativ var han fra sin Ungdom; som Student sluttede han sig vel til Skandinavisternes Arbejde for en aandelig Enhed mellem de skandinaviske Folk, men deltog ikke i Bestræbelserne for at forberede en politisk Enhed, »ligesaalet som jeg nogensinde til Dato har villet deltage i politisk Opposition mod Regeringen«, tilføjer han.

Allerede som elleveaarig havde han grundlagt sin Oldsags-samling, og da han 15 Aar gammel kom til København for at afslutte sin Skolegang, traadte han straks i Forbindelse med Oldnordisk Museum og dets Chef C. J. Thomsen. Trods det nære Samarbejde udviklede Forholdet sig ikke helt harmonisk. Worsaae, der allerede 19 Aar gammel fik offentliggjort sin første Afhandling og hurtigt vandt sig et Navn, indrømmer selv, at han vel nok var noget indbildsk og stolt, og Thomsen synes at have været paaholdende over for sin unge Medarbejder paa Museet; medens man i Worsaaes tidlige Breve til Thomsen fornemmer en Tone